

KYRKNYTT

Tidningen om

LIVSFRÅGOR OCH KRISTEN TRO

från Svenska kyrkan i Karlstad och Hammarö

Specialnummer
MED KYRKORNAS
sommarprogram

livs-

rientering

TV-doktorn Gunilla Hasselgren:
DET BEHÖVS MER ÄN MEDICIN

Snart dags för skolavslutning
ÄR PSALMER FARLIGA FÖR BARN?

2
2017

Allra käraste Verklighet!
Vart jag mej i världen vänder
så är du ändå där
med öppen famn.

Bild: Hans Kvarnström

Följ Dagdroppar på instagram eller bloggen <http://universitetskyrkankarlstad.blogspot.se> om du vill se fler

”När jag var tio år hade vi andakt och bön i skolan varje fredag mellan 8 och 10. Vi sjöng psalmer ur 1937-års psalmbok; en bok som alla elever fick när vi började i ettan. Under andakten fick vi turas om att läsa kommande söndags texter, och sedan samtalade vi om dem. Jag minns dessutom att vi sjöng psalmer, läraren spelade på den tramporgel som fanns i klassrummet. Den två timmar långa andaktsstunden avslutades med att läraren bad en fri bön, varpå vi alla unisont bad med i kommande söndags kollektbön.”

En berättelse från den svenska skolan från förr. Men faktiskt inte hämtad från 1939, 1949 eller 1959, som man kanske skulle tro. Utan en berättelse hämtad från Björneborgs skola 1979. Berättelsen är min. Varje fredag när jag gick i fyran och femman hade vi morgonbön med kantor Mats. Som jag minns det var det två ganska så sköna timmar, helt utan de prestationskrav som annars var och är så vanliga i skolan.

I dag ser det annorlunda ut. I dag skulle andaktsstunderna anmälas till Skolinspektionen, och också fällas av Skolinspektionen.

Men behovet av en inre kompass, behovet av livsorientering, finns fortfarande kvar. Vilka värderingar önskar vi ska bygga vårt framtida samhälle? Eller uppstår goda värderingar av sig själva?

Jag tror inte det. ●

SÖREN DALEVI
biskop i Karlstads stift

Undrar du vilken församling du tillhör? Vill du veta vad som händer i kyrkorna nära dig? Behöver du hjälp att hitta till kyrkan? Eller har du kanske frågor om medlemskapet, dop, begravning, konfirmation eller giftermål?

HITTA DIN FÖRSAMLING VIA DATORN

Du hittar din församling genom att fylla i din fullständiga adress på webben:

www.svenskakyrkan.se/sokforsamling

Därefter klickar du dig vidare till församlingens sidor för att se telefonnummer, aktiviteter och så vidare.

Du kan även skriva in svenskakyrkan samt din ort i sökfönstret på din webbplatsare.

HITTA TILL KYRKAN MED TELEFONEN

Gratis-appen Kyrkguiden hjälper dig att hitta till kyrkan med mobiltelefonen. I appen kan du också se vad som händer i kyrkorna och planera gudstjänster och annat som du inte vill missa. Sök via karta eller kyrkans namn. Se www.svenskakyrkan.se/appar

SÖK INFORMATION

Det finns även mängder av information på Svenska kyrkans webbplats.

Gå in på www.svenskakyrkan.se och skriv in vad du vill veta mer om i sökrutan, till exempel medlem, dop, sorg, begravning.

läs KYRKNYTT på nätet
www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

KYRKNYTT
Karlstads pastorat
Västra Kyrkogatan 5, 652 24 Karlstad

ansvarig utgivare och redaktör
Cecilia Hardestam 054-14 15 32
cecilia.hardestam@svenskakyrkan.se

redaktionsråd
Charlotte Hartwig Lund, Louise Hedström,
Marie Lundström, Helena Söderqvist och Greta Sjöbom

grafisk form
Maria K-Back, Whiter Shade

tryck
LÖWEX Trycksaker AB, Växjö
ISSN 2001-6212

Svenska kyrkan

FOTO: GRETA SJÖBOM

"Hela" kyrkan engagerad i att hjälpa flyktingar

HELA 82 PROCENT av Svenska kyrkans församlingar har under den stora flyktingvågen 2015-2016 erbjudit olika verksamheter för flyktingar. ●

LÄS rapporten *En tid av möten* på svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Hitta sommarmusiken här!

SVENSKA KYRKAN står för en stor del av samhällets offentliga musikutbud och genomför under ett år cirka 25 000 offentliga musikevenemang.

SE ett axplock av allt det som händer i stiftets kyrkor under sommarmånaderna på www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/sommarmusik

Biskopen om sport, Gud och pelargoner

BISKOP SÖREN HAR BÖRJAT PODDA. I möten med spännande människor samtalar han om ämnen som engagerar och väcker nyfikenhet. Bland de allra första han träffat finns journalisten Lasse Anrell, som efteråt i NWT:s lördagskrönika beskrev pratstunden som ett samtal om sport, Gud och pelargoner i en salig blandning.

LYSSNA PÅ www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/biskopen-svarar

mmmm... mötesplatser

FREDSARBETE!

Kristöd.

HUR VILL DU att din medlemsavgift ska användas? Till att bedriva fredsarbete, ordna mötesplatser för flyktingar, ensamma och gamla? Vara krisstöd vid katastrofer? Vårda kyrkobyggnaderna? Satsa på ungdomsverksamhet, körer och konserter? Bidra till existentiell hälsa?

Söndagen den 17 september 2017 är det kyrkoyal. Då får alla medlemmar i Svenska kyrkan som fyllt 16 år välja vilka som ska företräda dem de kommande fyra åren. ●

VILL DU VETA MER?

Kontakta stiftets valhandläggare Ingrid Käwe, tel 054-17 24 50
I mitten på juli publiceras samtliga grupper och kandidater på www.svenskakyrkan.se/kyrkoval

Kyrkoval
17SEP2017

SKRIV TILL OSS

DU SOM LÄSER KYRKNYTT tycker, tänker och delar med dig av ris och ros. Stort tack! Fortsätt att skriva till oss om de tankar detta nummer väcker, vad du vill läsa mer om, kommentera...

Vi vill gärna veta! Och det alldeles oavsett om du är medlem i Svenska kyrkan eller ej. ●

MEJLA MIG cecilia.hardestam@svenskakyrkan.se
eller skriv till Karlstads pastorat, Cecilia Hardestam,
Västra Kyrkogatan 5, 652 24 Karlstad

Cecilia Hardestam, ansvarig utgivare och redaktör

FOTO: FAIRTRADE SVERIGE

Kyrkkaffediplom?

SEDAN 2009 finns diplomeringen *Kyrka för Fairtrade* i Sverige. Bakom *Kyrka för Fairtrade* står svenska kyrkor och samfund genom Sveriges kristna råd i samarbete med Föreningen för Fairtrade.

Hittills är församlingarna i Brunskog, Nor Segerstad och Hammarö diplomerade i Karlstads stift. En diplomering som bland annat innebär att församlingen

- Använder Fairtrade-märkt kaffe, te och andra produkter i sin verksamhet.
- Sprider kunskap om rättvisefrågor och möjligheterna att påverka som konsument.
- Skapar opinion för rättvis handel och är med i kampanjer och utåtriktade aktiviteter.

Många kyrkor i stiftet säljer också Fairtrade-märkta produkter. Se var de finns på

www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

PÅ KARLSTADS STIFTS facebook-sida hittar du ännu mer information om Svenska kyrkans arbete. Såväl lokalt som globalt.

SÖK Karlstads stift på facebook

– Det går inte att styra över livet. Ibland händer hemska saker, säger läkaren Gunilla Hasselgren. Men genom att hjälpa varandra och våga mötas i existentiella samtal minskar känslan av ensamhet och tillvaron får en djupare mening.

”...visst händer det att jag köper en tvål som ångestlindring..”

----- text ELIN EKLÖF bild OLLE HALLSTRÖM -----

Genom sitt arbete har hon koll på hur svenska folket mår. Gunilla Hasselgren är TV-doktorn som vill lugna och avdramatisera vår syn på sjukdom. Men hon blir bekymrad när hon möter människors livsångest och vill slå ett starkt slag för det existentiella samtalet – helt fritt från tips och råd.

Finns det någon som du kan prata med? Den frågan ställer Gunilla Hasselgren regelbundet till sina patienter. Nu för tiden vågar hon fråga, som ung läkare var hon mer rädd för att frågan skulle landa fel. I dag vågar hon stanna kvar i samtal om de aspekter av livet som inte nödvändigtvis är medicinska, men som hon vet är så viktiga. Hur livet ser ut, vilka nära relationer man har, vilket stöd som finns – Gunilla är väl medveten om att det i hög utsträckning påverkar hur patienten mår. Ibland blir svaret på frågan om samtalspartner nej: ”Det finns ingen”.

– Då är det svårt. Vad kan jag som läkare göra? Min tid med patienterna är begränsad. Kanske kan jag slussa vidare till en kurator eller KBT-terapeut, men jag skulle vilja göra ännu mer.

VI HAR TRÄFFATS FÖR ATT PRATA om vad som får oss människor att må bra, i ordets vidaste bemärkelse. Vi lever i en tid med stort fokus på hälsa, ofta i form av snabba tips och råd. ”Ät rätt och träna rätt”, budskapet trummas ut på alla plattformar och vad som är ”rätt” beror väldigt mycket på vem du frågar. Men sedan då? Gunilla önskar sig ett större fokus på själen, de dimensioner som forskningen för existentiell hälsa studerar.

Cecilia Melder är doktor i religionspsykologi med inriktning existentiell folkhälsa vid Teologiska högskolan i Stockholm, samt präst i Svenska kyrkan. Hon menar att vi människor verkar ha tappat bort vikten av att stanna upp, reflektera och diskutera exempelvis syftet med livet. Det kan i förlängningen vara en bidragande orsak till att det blir allt vanligare med depressioner, uppgivenhet och

olika smärttillstånd i Sverige. Den psykiska ohälsan ökar och många längtar efter djupa existentiella samtal. Men hur gör man? Var finns forumet för den typen av samtal?

Gunilla Hasselgren är försiktig med att leverera svar kring de här frågeställningarna. Men hon bjuder på genomtänkta, nyanserade tankar och funderingar, baserade på en lång och gedigen erfarenhet.

I över 20 år har hon varit verksam som läkare, ett arbete som hon älskar. Som ung ville hon bli skådespelerska, men lockades till läkarbanan och studerade i Uppsala. I dag delar hon sin tid mellan vårdcentralen i värmländska Kil och en friare tillvaro där hon bland annat medverkar i SVTs populära långkörare *Fråga doktorn*. Där svarar hon på tittarfrågor om i princip alla medicinska aspekter av mänskligt liv. I båda delarna av sitt professionella liv möter hon människor som på olika sätt beskriver en existentiell tomhet.

– Jag läste ett begrepp som jag tycker fångar det bra: livsångest. Det handlar om att man tycker det är för svårt att leva, för jobbigt. När jag frågar de här patienterna om vad de vill i livet blir svaret ganska ofta: ”Jag vet inte”.

Gunilla tror att det ständiga myllret av information i viss mån bidrar till att trötta ut och förvirra oss människor.

– Man ska ta ställning snabbt, hålla koll på de sociala medierna, se snabba klipp och ha en åsikt om så mycket. Jag tror att väldigt många saknar de djupa samtalen. Att få prata om hopp och vad som ger glädje i livet. De abstrakta frågorna; vad det innebär att vara människa, vad som är meningen med livet – vi behöver få ventilera dem.

Existentiell hälsa

Enkelt uttryckt kan existentiell hälsa sägas handla om en slags sjukgymnastik för själen. Den existentiella hälsan går att jämföra med kondition: de som har en god existentiell "grundkondition" upplever sig må bättre och när de blir sjuka har de bättre förutsättningar att hantera det.

WHO har listat åtta byggstenar som utgör grunden till existentiell hälsa:

- Andlig kontakt
- Mening och syfte med livet
- Upplevelse av förundran över tillvaron
- Helhet
- Andlig styrka
- Harmoni och inre frid
- Hoppfullhet och optimism
- En personlig tro (behöver inte vara av religiös art)

NAMN: Gunilla Hasselgren

ÅLDER: 55 år

BOR: I villa i Karlstad

FAMILJ: Man, två söner varav en utflugen och golden retrievern Leya

SKRIVIT: Böckerna Din läkarbok mitt i livet (Bonnier Fakta) och Nystart – starkare, friskare, piggare med enkel träning, skriven tillsammans med Sofia Åhman (Fitnessförlaget).

UTSETTS TILL: Hedersdoktor vid Uppsala universitet och tillsammans med Suzanne Axell utsetts till Årets Mappie 2014 av tidningen M-magazine, en utmärkelse som ges till kvinnliga förebilder som är 50+.

GUNILLAS MÅ BRA-TIPS FÖR KROPP OCH SJÄL:

- Jag brukar prata om NBL – nyttigt, blandat, lagom – när det gäller mat. Det är klart att det är bra att äta sunt, men alla dieter skapar mest stress.
- Hitta den rörelse och avkoppling som passar dig. Själv tycker jag om att cykla och vara mycket i naturen.
- Kulturen kan ge oss många nycklar till att förstå tillvaron bättre och hjälpa oss i funderingar kring livets stora frågor. I till exempel teater, som jag tycker mycket om, beskrivs ofta hur vi hanterar livet och döden.
- Våga prata och ställa frågor till dina medmänniskor. Fråga dem till exempel om vad som ger dem hopp i tillvaron.

Programmet *Fråga doktorn* har alltid haft som målsättning att förmedla tre nyckelord: hopp, engagemang och värme. Alla tre lika viktiga.

– Våra ledord har stått sig hela tiden. Om man tappar bort sig så kan man återgå till dem.

För Gunilla och de andra i redaktionen är orden så mycket mer än bara ord; de symboliserar ett förhållningssätt. Gunilla konstaterar att man inom läkaryrket drillas till att lösa problem och att hela samhället i dag verkar ha den inriktningen – problem ska lösas och gärna fort, så att man snabbt kan gå vidare.

– Men det kanske många gånger handlar om att vila i problemet. Det går inte alltid att lösa allting. Man kan inte styra över livet. Jag ser det som en stor del av min uppgift att avdramatisera sjukdomar och åkommor, visa att livet kan vara gott att leva även med en kronisk sjukdom.

I 15 år har hon arbetat på vårdcentralen i Kil och hon har inga funderingar på att sluta. Här trivs hon och är trygg, säger att arbetskamraterna tar emot allt det som är hon.

– Bland dem jag arbetar tillsammans med kan jag vara mig själv. De vet när jag har en dålig dag och hur jag behöver bli behandlad då. Det är jätteskönt och betydelsefullt.

SINEGEN BALANS I LIVET hittar Gunilla för det mesta ganska enkelt. Visst arbetar hon mycket, men har lärt sig att med åren säga nej när det krävs. Hennes man är läkare även han och tycker också om att jobba. Men de styr i stor utsträckning över sin egen tid och det gör gott. Båda två uppskattar också att vara ute i naturen, gärna med familjens hund.

– Vardagen är underskattad, den är underbar. Att veta att man har arbetat och gjort rätt för sig – och sedan kan vara ledig, det är en så skön känsla.

Men visst kan hon också känna sig vilsen i livet ibland. Nu står hon mitt i livet, med ett barn utflyttat och det andra på väg ut. Vad blir nästa steg? Kanske har hon en liten "55-årskris", säger hon med ett leende.

– När man funderar på nästa steg är det lätt att börja tänka på chefstjänster och andra statusymboler. Kanske ska man istället rikta sökandet inåt och utvecklas på de sätt som vi pratat om nu – på det existentiella planet?

Hon menar att vi lever i en väldigt materiell tid. Vad är det egentligen vi jagar, funderar hon.

– Det finns ett ideal som säger att vi ska köpa oss lyckliga. Och visst händer det att jag köper en fin tvål som ångestlindring. Det behöver förstås inte heller vara fel.

EN VÄLDIGT VIKTIG aspekt tror Gunilla är att våga prata med varandra. "Hitta varandra och dela på bördan", som hon säger.

– Varför är vi så rädda för att blotta oss? Man vill kanske inte ta någon annans tid, vill inte vara till besvär. Men egentligen är det ju inget konstigt – ibland behöver jag hjälp och ibland du. ●

PILGRIMSVANDRING

PILGRIMSVANDRINGEN är en vandring som har de stora livsfrågornas tema: Hur ser livet ut? Hur vill jag att det ska se ut? Vad är viktigt för mig och vad kan jag vara utan? Vad tror jag på? Det är inte alltid så lätt att hitta tydliga svar och det kan vara svårt att få tid och tillfälle att hinna reflektera till vardags.

För att komma närmare svaren kan det hjälpa att för några timmar eller dagar lämna sitt vanliga liv och möta andra människor än dem man vanligtvis möter.

En pilgrimsvandring innehåller tystnad och stillhet, gemenskap och samtal, berättelser och ord som kan ge nya perspektiv. ●

ÄR KROPPEN NYCKELN TILL EXISTENTIELL HÄLSA?

Helig dans, retreat, meditation och pilgrimsvandring är kroppsburna metoder som erbjuds i kyrkorna och som kan hjälpa dig att nå en bättre existentiell hälsa. Här berättar Kyrknytt lite mer för dig som vill prova.

o----- text CECILIA HARDESTAM -----o

Att leva i vår tid och i vår del av världen, är på sätt och vis att leva hungrig och mätt på samma gång. Omgivna av överflöd finns allt vi begär här, nu, genast – bara vi kan betala. Det gör oss tomma och överstimulerade, svältfödda och övergödda på samma gång och kan få oss att gå genom livet och se utan att se, höra utan att höra. Men alltfler känner behovet av att stanna upp mitt i aktivitet och rörelse – att ananda och försiktigt närma sig sitt eget inre och det heliga som bär vårt vardagliga liv.

Världen över har människor i alla tider vittnat om upplevelsen av en andlig dimension i tillvaron; en slags djupgående känsla av att vara förbunden med något större, en vila i en övergripande helhet. Ord som brukar användas för att försöka beskriva upplevelsen, vilket egentligen är omöjligt, är: sinnesfrid, glädje, förnöjsamhet – tillstånd som samtliga utmanar nutidens tankar om effektivitet och lönsamhet.

Inom alla kulturer finns också metoder, tekniker, som en hjälp att öppna sig för dessa

erfarenheter. Själva upplevelsen är dock inte något som kan presteras fram, utan det enda som kan göras är att försöka undanröja det som står i vägen för den personliga erfarenheten av det heliga.

KYRKAN ERBJUDER många olika sätt att med hjälp av kroppen upptäcka att Gud finns i våra liv. Här listar vi några av dessa vägar, vägar öppna för alla som söker stillhet, fördjupning, inspiration, ro och lust till handling. Se vad som passar dig. ●

BESÖK ETT KLOSTER

KLOSTERLIVET SES IBLAND som ett självupptaget avståndstagande från omvärld och medmänniskor, men visar sig vid närkontakt vara precis tvärtom. Här råder lyhörd öppenhet för andra människors behov.

Inom Svenska kyrkan finns kloster och komuniteter av olika tradition. Deras aktivitet varierar, men flera anordnar med jämna mellanrum retreatar och kurser dit du är välkommen. ●

KRISTINA STRAND LARSSON, IKON

RETREAT

UNDER EN RETREAT får du möjlighet att för några timmar eller dagar leva i stillhet och avskildhet. Det ger tillfälle att hinna ifatt dig själv och reflektera över vad som är viktigt i livet.

Retreater anordnas ofta på platser nära naturen och erbjuder andakter, meditation och måltider. Många av deltagarna väljer att spendera en stor del av den tysta tiden utomhus. Andra väljer att läsa, handarbete eller bara vara. Du gör det som känns rätt för dig. Det kan vara en ovan känsla att inte anpassa sig efter omgivningens önskemål – ovan men befriande. ●

MEDITATION

I KYRKANS LIV har vikten av balans mellan stillhet och arbete alltid betonats. Vid sidan av den formulerade bönen har ordlös bön, kontemplation och meditation, praktiserats för att öppna sig för stillheten bortom ord och tankar.

Meditation är en övning i att stanna upp och bli närvarande i sig själv. I ett kristet perspektiv innebär det att släppa taget om sig själv och sina egna tankar för att i öppenhet och tillit närma sig Gud.

Det finns flera olika varianter för denna typ av inre samling: ordlös meditation, bibelmeditation, mindfulness, målarmeditation och så vidare. ●

HELIGA DANSER

HELIGA DANSER vilar på övertygelsen att dans är ett ursprungligt mänskligt behov och har en helande och andlig dimension.

De första kristna dansade som ett naturligt uttryck för sin glädje över Kristus, ja de tidiga kyrkofäderna menade rentav att eftersom änglarna dansade i cirkel i himlen borde de kristna dansa samma cirkeldans på jorden.

Dansstegen i danserna är enkla så att alla ska kunna vara med och stegen upprepas om och om igen, vilket skänker djup och vila i nuet och bidrar till upplevelse av närvaro, tillit och gemenskap. ●

PROVA EN VILODAG

• *Stanna upp...*

och lyssna på kyrkklockorna som ringer in helgen lördagar klockan 18.00

- Inled helgen med att tända ett ljus och reflektera över veckan som varit
- Bestäm egna regler för hur du vilar och vad du gör under detta dygn

Tips!

- Skriv din egen bön och formulera din oro eller glädje över något i livet och läs andras böner på svenska kyrkans bönewebb be.svenskakyrkan.se
- Upptäck de pilgrimsleder som finns i Karlstads stift och vandra på egen hand
- Besök en gudstjänst

LÄS MER bl a på:

www.svenskakyrkan.se/kristen-tro-for-dig

www.svenskakyrkan.se/ar-kyrkan-nagot-for-dig

LÄS debattartikel av biskop Fredrik Modéus om kyrkans arbete kring existentiell hälsa på

www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

skola oss påminna *hum hum hums rikedom*, att vi den nåd besinna som rädke

TYSTNAD
TACK

...MER RELIGION I SKOLORNA

– inte mindre...

Sommarlov är inte bara sol och glädje. Skolavslutningar och luciafirande har blivit tändvätska för främlingsfientliga grupper. I Åmål klottrades hakkors på väggen till en skola som bytt ut ett ord i en julpsalm mot två andra och sociala medier fylldes med hot och hat.

----- text BÖRGE NILSSON/TEXTRA bild MARIA K-BACK -----

”Den blomstertid nu kommer, med lust och fågling stor”.

Så sjunger ljusa barnaröster i svenska skolor i början av juni.

Lokalen är ofta en kyrka. Många minns de där stunderna. Ute skiner solen. Genom kyrkfönstret syns skira, gröna löv. Där framme håller rektorn ett uppmuntrande tal om att man ska ta vara på den tid som kommer.

”Du nalkas ljurva sommar, då gräs och gröda grov”.

Kanske har också en präst hälsat välkommen till kyrkan, men inte predikat eller lett i bön.

Sådan är den svenska kompromissen mellan tradition och en icke-konfessionell skola. Eller mellan kristenhet och stat i ett av världens mest sekulariserade länder.

HUR SKOLAVSLUTNINGAR ska gå till styrs av Skolverkets tolkning av skollagen. Hemsidan berättar ganska detaljerat vad man får och inte får.

Det går bra att vara i en kyrka. Men avslutningen ska utformas så att tonvikten ligger på traditioner, högtidlighet och den gemensamma samvaron.

Inte på religionen.

Sjunga vissa psalmer går bra. Just *Den blomstertid* är sedan länge starkt förknippad med skolavslutningar och är i det sammanhanget snarare ett uttryck för tradition än religion”, skriver Skolverket på sin hemsida.

Och tillägger att det inte får förekomma religiösa inslag som bön, välsignelse eller trosbekännelse.

Gärna fagra blomsterängar. Men inte för mycket Gud.

Karin Kittelmann Flensner är forskare och universitetslektor på Högskolan i Väst och har doktorerat på lärares och elevers förhållningssätt vid religionsundervisning i skolan.

– Jag är förundrad över att de tillskrev de religiösa symbolerna och uttrycken så mycket kraft, till skillnad från till exempel kommersiella symboler som finns överallt. De religiösa uttrycken uppfattades som lite farliga, vilket är märkligt eftersom många elever samtidigt uttryckte att de uppfattade religioner som påhittade.

Att avstå tycker hon är fel.

– Jag skulle önska mer religion i skolorna, inte mindre. In med eid, chanukka och högtider från andra religioner. Vi lever ju i ett mångreligiöst samhälle och om vi ska utveckla förståelse för mångfalden behöver vi närma oss olika religiösa traditioner med nyfikenhet och respekt.

Hon tycker det finns en stark beröringsskräck när det kommer till religion. I skolundervisningen beskrivs den som motsatsen till frihet och individualism, sådana dygder vi håller högt.

Skollagen är tydlig. Så värst mycket religion får det inte vara i den allmänna skolan och det är rektor som bestämmer, inte prästen.

Detta har visat sig vara en krutdurk.

När fjärdeklassarna vid Södra skolan i Åmål skulle fira lucia i vintaras höll de sitt vanliga lussetåg med tomtennisar, lucia, tärnor, stjärngosar och pepparkaksgubbar i Kungsbergskyrkan, en Equmeniakyrka som ligger helt nära.

Som vanligt sjöng de psalmen Nu tändas tusen juleljus. Och precis som året innan och året innan dess, sjöng de ”du stjärna över alla oss” istället för ”du stjärna över Betlehem” och hoppade över vers två och fyra.

Kungsbergskyrkans pastor Peter Landälv var inte med själv, men från ett rum intill hörde han när eleverna sjöng och reagerade på det försvunna Betlehem.

– Jag pratade med lärarna efteråt och såg hur de hade censurerat psalmen. Och det var inte bara där. De hade även tänkt byta ut Guds kärleks ljus mot vår kärleks ljus, men det lät inte bra så de strök hela den versen, säger Peter Landälv.

Han blev mycket upprörd, fast gjorde ingen stor affär av det. Först efter att lokaltidningen publicerat en insändare från en person som lyssnat till sitt barnbarn, ringde en reporter upp Peter Landälv som kallade ändringen censur och sa att han var osäker på om skolan var välkommen tillbaka nästa gång om de gjorde så där.

SOCIALA MEDIER svämmade över i ett rasistiskt drev och någon spredade hakkors på skolans vägg. Peter Landälv är själv inte aktiv på sociala medier men fick ett fysiskt hatmejl i form av ett julkort med anonym avsändare i brevlådan.

Kyrknytt har bett att få intervjua Södra skolans rektor och förvaltningschefen för barn- och utbildning i Åmåls kommun. Båda har tackat nej.

Tändvätskan till hatet verkar ha varit att kommunen på sin hemsida motiverat textändringarna

med att elever av alla nationaliteter och religioner skulle kunna delta. En påhittad motsättning, enligt Peter Landälv.

– Många muslimer besöker vår kyrka och jag har aldrig märkt att de haft några problem med det. Den stora majoriteten kan mycket väl sjunga med i en och annan kristen psalm. Det är snarare svenska ateistiska föräldrar som skyller på det för att de själva inte vill ha någon religion i skolan, säger Peter Landälv.

ÄVEN FRÅNVARO AV TRO är ett ställningstagande.

– Det är inte alls neutralt att säga att man inte tror på Gud istället för att säga att man gör det. Båda ståndpunkterna är lika konfessionella.

Peter Landälv är ledsn för att rasister har använt luciafirandet i hans kyrka som tillhygge mot muslimer och förklarar att han själv står så långt ifrån de åsikterna som man kan komma.

– Jag har under stora delar av min pastorsgärning gömt undan flyktingar som inte kunnat återvända till sina länder. När beslutet om flyktingamnesti togs 1993 plockade vi fram elva familjer från olika gömställen. Så kom inte och kalla mig rasist!

Tolerans är inte något självklart begrepp. Forskaren Karin Kittelmann Flensner tycker inte att vår sekulära samtid är så tolerant som vi vill tro, särskilt inte för synliga religiösa uttryck inom islam.

– Det kan gälla speciella badtider eller att inte ta i hand.

För drygt ett år sedan tvingades Yasri Khan, miljöpartistisk politiker, att avgå efter en mediestorm, för att han inte ville ta personer av motsatt kön i hand.

– Man kan ju fundera över hur mycket individualism, olikhet och variation som tilläts i det offentliga rummet när man har en statsminister som säger att ”i Sverige tar vi i hand”. I Sverige finns massor av olika människor som gör på många olika sätt, säger Karin Kittelmann Flensner.

Religionsvetaren Jenny Berglund på Södertörns högskola påpekar att svenskar pratar om den religiösa som någon som tror, gärna bokstavigt på att Gud skapade världen på sju dagar eller på jungfrufödsel.

– Om du frågar hundra människor om de är kristna så kommer många att svara nej, eftersom de säger att de inte tror enligt vad de uppfattar som typiskt kristet. Men att tro är inte enda sättet att vara kristen. I ett annat land skulle de kanske svara ja för att de växt upp med kristna traditioner och brukar gå i kyrkan några gånger per år, även om de inte heller är bekännelsekristna utan ungefär som de svenskar som svarar nej.

OM MÅTTSTOCKEN bygger på personlig trosbekännelse av svenskt snitt färgar den också vår tolkning av religioner med en annan syn på tillhörighet. Därför kan ängslan att inte göra rätt vara skäl nog att inte hålla skolavslutningen i en kyrka, om skolan har många elever med muslimsk bakgrund.

Yasri Khan har lämnat all partipolitik efter mediestormen sedan han hälsat genom att lägga handen på hjärtat, men han är fortfarande generalsekreterare för Svenska muslimer för fred och rättvisa. Han ser inget skäl till att muslimska elever inte ska kunna besöka en kyrka.

– Så länge man inte missionerar eller tvingar folk till saker som

gör dem obekväma, så kan en kyrka, en moské eller en synagoga mycket väl funka som samlingslokal. Det är bra för balansen och mångfalden om alla får träffa kristna, judar, muslimer och andra och se sådana platser, säger Yasri Khan.

PÅ SÖDRA SKOLAN i Åmål, där fjärdeklassarna vid luciafirandet sjöng ”stjärna över alla oss” istället för ”stjärna över Betlehem”, kommer det också att bli skolavslutning i juni.

Den hålls som varje år i Åmåls kyrka.

– Vi har bara goda erfarenheter av våra skolor. Vi har rektorsmöten och det brukar aldrig vara några problem, säger Lotta Cohén som är kyrkoherde i Åmåls församling.

Eleverna sjunger sommarsalmer som *Den blomstertid nu kommer* och *I denna ljuva sommartid*.

– Jag brukar säga något om alla människors lika värde och tala om Gud i lite förtäckta ordalag. Ska de vara i kyrkan så kommer det med en präst, det backar vi inte på.

Uppståndelsen kring luciafirandet i vintras ser hon som extremt olycklig. Precis som Yasri Khan och pastor Peter Landälv anser hon att muslimska barn används som slagträ av människor som är motståndare till religion som sådan.

– Jag har muslimska barn i kören. De tycker om att sjunga och är glada för att man kan prata om Gud någonstans.

Som förälder hade hon inte haft något emot om hennes son hade följt med skolan till en moské.

– Jag känner mig trygg på min tro och jag har kunnat förmedla den till honom alla andra dagar på året. Det är väl bara bra om barn får se olika saker.

Nu vill hon ha lugn och ro

och fortsätta samarbetet för demokrati och integration.

– Det finns så mycket gott i samhället. Vi måste lyfta fram det och inte låta extremister skrika högst, säger Lotta Cohén.

I FRAMTIDEN vill Riksdagen ha lite mer religion i skolan vid skolavslutningar och högtider och har uppmanat regeringen att komma med ett sådant förslag.

Men inte ens de Allianspolitiker som föreslagit det vill att det ska vara mer än enstaka inslag. Syftet ska vara att överföra och utveckla traditioner som en del av samhällets kulturarv, inte att missionera.

Deltagandet ska vara frivilligt och trosbekännelse bör inte förekomma.

Något sådant förslag blir det nu inte, framgår det av vad regeringen skriver i en annan skolproposition. Remissinstanterna har varit för kritiska och rädda att det blir ännu svårare att veta vad som gäller. Därför måste frågan utredas ytterligare, anser regeringen.

Men vanor förändras ändå. Och psalmer. Det är inget nytt påfund att ändra texten så att den ska tilltala fler. Så här lød de sista raderna av skolavslutningspsalmen *Den blomstertid nu kommer*, i Israel Kolmodins originaltext från 1694:

*”Din fotspar drype av fetma;
bispisa med ditt ord
och med dess ljufwa sötma
oss uppå denna jord”.*

FETT OCH SOCKER? Om fotspar som dryper av fetma var en dröm när det var svårt att få mat för dagen, så gäller det knappast i vår figurfixerade tid.

Texten i psalmboken har ändrats både 1819 och 1986. Så även om Riksdagen till slut får som den vill, lär det inte bli Kolmodins originaltext som sjungs på framtida skolavslutningar. ●

Folkkyrkan och det demokratiska styret

- Folkkyrkotanken kommer från Tyskland där den växte sig stark under 1880-talet.

- Den svenska Ungkyrkörörelsen, som motsatte sig en elitistisk styrning av kyrkan, anammade begreppet på 1920-talet. Endast Gud skulle vara överställd i folkets kyrka.

- På 1950-talet antogs den demokratiska folkkyrkotanken som värdegrund i Svenska kyrkan.

- Folket skulle engagera sig i styret av kyrkan genom de politiska partierna.

- Den partipolitiskt influerade folkkyrkligheten kritiserades från högkyrkligt håll.

- Under 1980-talet växte de opolitiska nomineringsgrupperna fram som ett alternativ till riksdagspartierna.

- Många av dagens opolitiska nomineringsgrupper ifrågasätter inte folkkyrklighetens teologi, men avvisar det partipolitiska styret.

En längre variant av texten, samt länkar till biskop Sören Dalevis och ärkebiskop Antje Jackeléns tankar om barns rätt till andlig utveckling och traditioner finns på www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Svenska kyrkan ska vara en demokratiskt styrd folkkyrka. Så står det i lagen. Men folkkyrka är inget enkelt ord i ett mångkulturellt samhälle. Kyrkans chefsteolog reder ut betydelsen.

Folkkyrkans kärlek räcker till alla

text HELENA SÖDERQVIST bild MARIA K-BACK

Det är valår i år. Alla medlemmar som fyllt 16 får rösta och kan alltså påverka vilken inriktning den demokratiska folkkyrkan ska ha. Men den här idén om en kyrka för folket, hur ska den förstås 2017?

Folkkyrkotanken har hängt med länge, i snart hundra år. En evangelisk-luthersk kyrka öppen för alla, utan krav på bekännelse. Så brukar den beskrivas.

FOLKKYRKAN SKAPADES som ideal då landet var homogent och kristet, kyrkan en del av staten och i stort sett alla födda som medlemmar. I vår tid – präglad av mångkultur, globalisering och sekularisering men också av nationalism och religiös extremism – blir det svårare att tala om folkets kyrka. Ordet riskerar att kvala in i kategorin ideologiska klyschor och användas lite hur som helst.

– Begreppet behöver bearbetas för att fungera i vår tid, säger Cristina Grenholm. Men folkkyrkan behövs och den har en framtid.

Hon kallas Svenska kyrkans chefsteolog men har formellt titeln kyrkosekreterare och chef för avdelningen för teologi och ekumenik vid kyrkans nationella kansli i Uppsala. Cristina Grenholm är också professor i tro och livsåskådningsvetenskap och jobbade tidigare vid Karlstads universitet.

Kyrknytt ber henne att förklara vad den svenska folkkyrkan står för i dag.

– Den är öppen och bred, med en tydlig kärna i mitten.

Att med folkkyrka mena alla i landet är inte möjligt, däremot finns ingen motsättning i att vara en folkkyrka till karaktären, anser Cristina Grenholm. Den som deltar i kyrkans aktiviteter behöver varken var medlem eller tro på Gud. Ingen avkräver någon en bekännelse. Men det som erbjuds i Svenska kyrkan är och ska vara förkunnelse av evangelium i ord och handling. Där finns kyrkans centrum och kärna. Och dit är alla välkomna utan motprestation, förklarar hon.

Medlem blir man genom dopet. Fast kyrkan pratar inte om dopet som ett krav, utan som en

gåva och en möjlighet. Nattvarden däremot får inte vem som helst delta i, den är de döptas gemenskap.

Folkkyrkotanken finns visserligen inskriven i kyrkolagen men tolkningen är ifrågasatt. En kyrka som är öppen för allt och alla tappar konturerna och saknar identitet, menar kritiker. De vill inte se en stängd kyrka, men en tydligare kristen profil. Ord som konsekvent och kraftfull, används i debatten.

– Öppenhet är inte detsamma som ytlighet eller brist på reflektion.

Att det finns olika politiska åsikter och teologiska tolkningar är bra. De får plats under samma kristna tak. Det är meningen i en luthersk folkkyrka, förklarar Cristina.

– Vi är inte en åsiktsgemenskap.

PRECIS SOM DET FINNS OLIKA uppfattningar i samhället i övrigt så kommer människor inom kyrkan till olika ståndpunkter. Det gäller många kontroversiella ämnen som till exempel miljöfrågor, vapenexport och flyktningmottagande.

Även den teologiska bredden – blandningen av de som kommit olika långt i sin tro, de som söker och de som tvivlar – berikar och utvecklar kyrkan, tycker hon.

Många människor bär på en tro men har svårt att formulera den. De definierar sig inte som religiösa, men heller inte som ateister. Till folkkyrkan är de välkomna. Den ska vara en plats för att möta tron i olika former. Cristina tar ljusbärarna som exempel. De är ofta fulla av brinnande ljus, både i vardag och högtid.

– Att gå in och tända ett ljus är en andakt, en bön, en känsla av samhörighet. Det är också en tro som räknas i vår kyrka.

Även fördjupning hör folkkyrkan till. Det finns möjlighet att växa i sin tro, oavsett vilken nivå man utgår från.

– En folkkyrka ska inte vakta gränser utan underlätta för murar att falla. Öppenhet betyder en rörelse över gränser.

I ett mångkulturellt samhälle har folkkyrkan ett uppdrag att länka samman och hjälpa till att se varandra som medmänniskor. De lokala församlingarna har ansvar för alla som bor och vistas i församlingen. Också det finns inskrivet i kyrkans styrdokument.

– Guds kärlek är gränslös och räcker för alla. Vi hjälper inte människor för att de är kristna, utan vi hjälper för att vi är kristna. ●

LÄS en något längre variant av texten på www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Konfirmanderna Knut Pettersson och Anna Broqvist testar med hjälp av pedagog Ulrica Fransson hur människor i andra kulturer klär sig. Tillsammans reflekterar gruppen sedan över hur tron tar sig uttryck i vardagen, både hos kristna och hos människor med andra religioner. Knut pratar nedan med Ester Vessman och Ellen Edvinsson.

Se fler bilder på
www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Att lära sig förstå andra. Och sig själv.

----- text CECILIA AF JOCHNICK bild OLLE HALLSTRÖM -----

– Jag tycker man ska passa på när man får tillfälle, vi lär oss en hel del men det bästa är den gemenskap vi har fått och att vi lärt känna varandra.

Nej, det är inte på grund av sin kristna tro som Daniel Modén i Hagfors går i konfirmandgrupp under ett år och detsamma gäller de flesta av hans kamrater.

– Nej, men det är intressant att se hur det går till i kyrkan och få reda på varför man gör som man gör, säger Ellen Källberg.

Hagfors pastorat samordnas ungdomar från Råda, Sunnemo, Gustav Adolf och Hagfors och konfirmationsläsningen pågår under ett år då man dels träffas en veckodag, dels åker iväg under några veckoslut. Konkurrensen från andra fritidsaktiviteter är stark.

– Ja, vi fick ändra från varje till varannan vecka för att många av flickorna spelar innebandy också, säger Ulrica Fransson som är en av de pedagoger som leder gruppen.

25 stycken anmälde sig och mycket handlade det om tradition och påtryckningar från familjen.

Siffror om konfirmation

I Karlstads stift konfirmerade sig 2015 (som är den senast tillgängliga statistiken) 49 procent av alla kyrkotillhöriga femtonåringar, i konkret siffra betyder det 1450 stycken. Därmed är Karlstad näst bäst i landet vad gäller antal konfirmander.

Delar man upp stiftet så är siffrorna i västra och centrala Värmland höga, i Ekshärads församling konfirmerade sig till och med hundra procent av möjliga ungdomar medan siffran för Karlstads församlingar är 50 procent. Snittet dras ned av församlingarna i östra Värmlands kontrakt, i Degerfors konfirmerade sig 24,6 procent och i Karlskoga 29,5 procent.

– Det kan hänga samman med att man gränsar till Strängnäs stift där man har ett mycket lågt konfirmanddeltagande säger Mattias Kareliusson, stiftsadjunkt för barn, konfirmander och unga vuxna i Karlstads stift.

Han berättar också att trenden är nedåtgående men att kurvan planat ut och nu dalar långsammare.

– Nu görs även satsningen "Krafttag konfirmation" för att ta vara på det intresse som finns och det finns en gemensam konfirmandportal där alla konfirmander, föräldrar och andra kan gå in och söka vilka grupper och konfirmationsalternativ som finns i deras församling.

– Det var farmor och mormor som presade på och jag vet att de blir stolta när jag konfirmerar mig, säger Julia Hedelin.

– Men jag vill också gå för det här är den chans i livet man har att få träffas och prata om de här frågorna.

Knut Pettersson framhåller att det var hans eget intresse som lockade honom till konfagruppern.

– Och sedan tyckte jag att vi blev ett riktigt skönt gäng, det kändes helt okej att lägga ett år och de här lägren vi åkt iväg på har varit kanon.

Svenska kyrkan har tillsammans med Ungdomsbarometern och Katarina Graffman, filosofie doktor i kulturanthropologi undersökt vad svenska fjortonåringar funderar på i dag, och tankarna har sammanställts i rapporten *Vem kan jag lita på, Unga tankar 2016*.

Det visar sig att frågor om relationer och tillit är bland de viktigaste funderingarna bland unga. Och bland de topp 15 viktigaste ämnena

finns existentiella frågor om meningen med livet och vad som händer efter döden.

I tidiga tonåren betyder kompisar mer än någonsin, studien visar att vänskap och tillit till vänner och omgivning inte är självklart och att det är något som fjortonåringarna funderar mycket på. "Vem är egentligen en riktig vän?" och "Vem kan jag lita på?" är bland de fem mest vanligt förekommande frågorna. 85 procent av ungdomarna i studien har någon gång funderat på detta.

– Det bästa med gruppen har varit att vi har kommit varandra så nära och det känns väldigt tryggt att vara här, understryker Julia – men annars kan sägas att de existentiella frågorna inte är något de blivande konfirmanderna kan diskutera rakt av med en besökande reporter.

– Jag tycker det har kommit upp i de samarbetslekar vi fått göra och på lägren har vi lärt känna varandra ordentligt; det här blir kompisar för livet, tycker Daniel Modén som också hävdar att pedagogernas insats betytt väldigt mycket för gruppen.

– De är världens bästa ledare som verkligen bjuder på sig själva! säger han.

– Det blir mycket skratt men de skrattar inte åt oss utan med oss.

Julia fyller på:

– Ja, de låter oss vara som vi är och lyssnar på oss även när vi inte håller oss till det vi ska prata om.

Ellen Källberg skjuter in:

– Ja, man märker att de verkligen bryr sig om oss på riktigt.

Även om det alltså förekommit påtryckningar från familjen om att gå i gruppen känner ingen av de tillfrågade att de måste konfirmera sig.

– Jag tycker det känns lugnt att jag inte behöver tro på ett visst sätt, säger Julia.

– Vi gjorde ju en övning där vi provade våra värderingar och vad vi trodde på, berättar Daniel som medger att han trots övningen inte blev helt klar över sin inställning.

– Ja, jag tror ju inte på någon farbror Gud uppe i himlen och det diskuteras ju om det är Gud eller Big bang som skapat världen. I vilket fall tror jag på en slags andlighet, att Gud kanske finns mera inom oss.

25 ungdomar började i årets konfirmationsgrupp i Hagfors, av dem är nu 14 kvar, flest flickor.

– De som slutat tyckte inte det gav något eller så krockade det för mycket med annat, tror Knut.

Går vi tillbaka till Svenska kyrkans studie så finns det skillnader i hur tjejer respektive killar svarar. Tjejer är överrepresenterade i majoriteten av alla funderingar. Det verkar med andra

ord som om tjejer generellt sett funderar mer än killar. De funderar också i högre grad än killar på utseende och sin egen identitet. I gengäld är det fler pojkar än flickor som funderar på vad som händer om Trump blir vald till president (studien gjordes mars 2016).

I Hagfors har man nu avslutat det inledande fiket och det har blivit dags för dagens diskussioner. Dagens tema är hur tron kan visa sig i vardagslivet, både för kristna och för troende i andra religioner. Tron uttrycks ju – ofta utan att vi tänker på det när det gäller oss själva – i vad man äter, hur man klär sig, hur man ber, vilka fester och högtider man firar och så vidare. Och när allt fler människor med andra livsåskådningar och religioner kommer till vårt land behöver vi öka förståelsen för hur deras tro kan ta sig uttryck, understryker Ulrica Fransson.

– Vi tänker att det är kul och spännande att åka till andra länder, men hur är det när de som bor där kommer hit? inleder hon och dukar upp olika religiösa symboler på ett bord och undrar hur många i gruppen som varit ute och rest. Det har de flesta, även om bara några få varit utanför Europa.

Någon berättar att familjen rest till Thailand och där hamnat i ett nyårsfirande som innebar att man hällde en massa vatten på varandra. Det ger Ulrica tillfälle att berätta att man under ett normalt år faktiskt kan fira tioalet nyår, beroende på var i världen man är och vilken religion som finns representerad där.

Ungdomarna får också plocka till sig olika saker från bordet som man sedan pratar om – buddhistiska böneklockor, en judisk kippa eller en påse O'boy som används för att konstatera att man kan dricka O'boy enligt de judiska kosherreglerna men däremot inte äta en cheeseburgare eftersom man inte får blanda kött och mjölkprodukter.

En sari finns med bland sakerna och Ulrica demonstrerar hur de sex metrarna tyg lindas runt kroppen. Mobilkamerorna åker fram och jubel uppstår då Anna Broqvist får prova en muslimsk hijab, ännu mera jubel utbryter då Knut tappert låter sig iföras en sikhisk turban.

– Jag tycker vi har haft en väldigt tur med gänget för vi har det så jättekul, påpekar Anna slutligen. ●

Läs mer om konfirmation och se vilka grupper som finns på www.svenskakyrkan.se/konfirmation

Se fler bilder på konfirmanderna och läs rapporten "Vem kan jag lita på, Unga tankar 2016" via www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Luthers pedagogiska revolution:

KRISTENDOM FÖR FOLKET

I år är det 500 år sedan som en då okänd munk offentliggjorde 95 teser i Wittenberg. Otippat kom denna enkla handling att för alltid förändra Europa, och göra munken själv till en av de mest inflytelserika personerna i kontinentens historia. Hur var det möjligt?

----- text SÖREN DALEVI bild PER HARDESTAM -----

Ett ofta förbiset faktum vad gäller reformationen är att Luther var en duktig pedagog. Han hade en unik förmåga att på ett enkelt sätt kommunicera svåra saker till vanligt folk. Redan i reformationens linda, under åren 1518-1520, gav Luther ut flera olika häften med enkel kristen undervisning om Fader vår, trosbekännelsen och tio Guds bud. För Luther var det helt enkelt viktigt att människor fick del av de grundläggande grunderna i kristen tro.

MOT SLUTET AV 1520-TALET utgav han klassiska böcker som Lilla katekesen – vars betydelse för utbildningsväsendet i norra Europa inte går att överskatta – samt historiens första barnbibel, *Passional*.

Reformationen var sålunda en pedagogisk revolution där alla – rika och fattiga, bildade och obildade, män, kvinnor och barn – tilltalades. En viktig del i denna pedagogiska revolution var dessutom att flera av Luthers böcker var illustrerade. Illustrationerna i Lilla katekesen (drygt 20 träsnitt) och *Passional* (50 bibelberättelser som samtliga var illustrerade) var minst lika viktiga som själva texten i sig.

Barnbibeln *Passional* är ett bra exempel på pedagogen Luther. Boken hade underrubriken ”För barn och enkla människor”, och med ”enkla människor” menade Luther vuxna som inte kunde läsa.

I förordet skriver Luther att det är ”Bibeln som den är” som han ger vidare, vilket är en sanning med modifikation. Skapelseberättelsen presenterades till exempel så här: ”I begynnelsen skapade Gud himmel och jord. Och Gud såg att det var gott. På sjunde dagen vilade Gud”. Den som känner sin bibel vet att Första Mosebokens första tre kapitel rymmer betydligt mer text än så; samtidigt hade Luther en poäng. Bilden som illustrerar texten, och som står mittemot, berättar nämligen resten av berättelsen: här ses Adam och Eva, Ormen, frukten och så vidare. Texten sätter in bilden i ett sammanhang, och bilden får sedan berätta resten av berättelsen. Man kan säga att text och bild växelverkar.

LUTHERS PEDAGOGIK VAR FÖRE SIN TID och gjorde det möjligt att sprida reformationen inte bara till de välutbildade teologerna, utan även till den vanliga mannen och kvinnan på gatan. Och, inte att förglömma, även till barnen. Reformationens pedagogiska satsningar fick effekt: Luther kunde mot slutet av 1520-talet jubla över att femtonåriga pojkar och flickor i de protestantiska områdena nu hade bättre kunskaper om Guds ord än ”alla universitet och teologie doktorer före dem”.

En bidragande orsak till detta var Luthers översättning av Nya testamentet, som kom ut 1522. I dag har vi svårt att förstå sprängstoffet i detta – vi har ju oändligt många bibelöversättningar – men under medeltiden var det den latinska versionen av Bibeln (*Vulgata*) som man hade tillgång till. Detta medförde att folk i allmänhet inte hade speciellt bra koll på bibelberättelserna. Inte alla kunde läsa, och kunde man läsa var inte latin det självklara språket. Nu fanns plötsligt bibeln tillgänglig för alla (och, såklart, illustrerad). Luther strävade i sin översättning efter att hitta slagkraftiga ord som den vanlige mannen och kvinnan på gatan använde och kunde förstå.

Men det var inte bara Bibeln som den produktive Luther lät ge ut. Beräkningar visar att år 1530 hade Luthers många skrifter sålts i osannolika tio miljoner exemplar. Påståendet ”utan boktryckarkonsten ingen reformation” har med andra ord fog för sig. Som en följd av denna massiva spridning av olika skrifter från Luthers hand lärde sig dessutom allt fler att läsa, och man började även läsa litteratur för nöjes skull. Detta uppmuntrades av Luther, som gärna läste annan litteratur än Bibeln. Luther översatte bland annat Aisopos fabler till tyska.

Eftersom det var viktigt att den troende kunde läsa sin bibel själv utan mellanhand kom läskunnighet att bli ett lutherskt projekt. Flera protestantiska regenter utvecklade under andra delen av 1500-talet ett

komplett skolsystem där barn bland annat fick stifta bekantskap med Luthers lilla katekes. När folkskola infördes i Sverige 1842 blev det därför självklart att Lilla katekesen skulle vara läroboken. Än i dag är detta med läskunnighet något som ligger oss varmt om hjärtat, och denna vurm har alltså sin rot i reformationen.

En annan del av Luthers pedagogik rörde sånger och psalmer. Luther älskade att sjunga och spela luta, och han skrev 37 psalmer. I dessa kommunicerade han sin lära, och på så sätt spreds reformationen även via musiken. Plötsligt fick man inte bara läsa bibeln på modersmål, nu kunde man även sjunga på modersmålet, och den starka körtradition som än i dag finns i Sverige har här sina rötter. Ja, detta att sjunga psalmer på folkspråk ansågs vara ett så utmärkande lutherskt drag att katolska kyrkan under en period förbjöd psalmsång i sina gudstjänster.

En ofta underskattad konsekvens av reformationen, som kom att få oöverskådliga pedagogiska och teologiska konsekvenser, var att munkar, nunnor och präster plötsligt fick gifta sig och skaffa barn. Luther själv gifte sig till exempel med nunnan Katharina von Bora 1525, och han kom att hålla av henne mycket. Vi vet det, eftersom deras brev till varandra finns bevarade. De fick sex barn ihop, och det är nog ingen tillfällighet att Luther skrev historiens första barnbibel efter att han själv hade blivit far. Plötsligt blev det viktigt att kommunicera kristendom även till barn.

NU ÄR DET 2017, och det har gått 500 år sedan Luther spikade upp de där 95 teserna i Wittenberg. Och mycket skiljer vår tid från den värld som var då. Men mycket är också påtagligt lika. Till exempel har kyrkan av i dag mycket att lära av reformationens pedagogiska revolution – en revolution där bilden och musiken var lika viktiga och självklara som orden.

Vill Svenska kyrkan på allvar vara en del av människors vardag finns här en lektion att lära: det är viktigt att kristen tro presenteras på ett spännande, enkelt och fräscht sätt. För kristendom är inte bara en intellektuell, teologisk övning. Kristendom är också färg, lukter och toner. Kristendom är vardag och folklighet. Det förstod Luther bättre än många andra. ●

LÄS MER av biskopen på:

www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/biskop-soren

Psalmboken

Att sjunga psalmer och sånger blev tidigt ett särdrag för den lutherska kyrkan, och något som för alltid kom att påverka kyrkomusiken. Ja, inte bara kyrkomusiken, utan även den svenska vistraditionen samt den svenska körtraditionen har sina rötter här.

Psalmböcker cirkulerade redan på 1500-talet – den första lutherska psalmboken såg sitt ljus i Wittenberg redan 1529 – och sedan att sjunga psalmer kom snabbt över till Sverige. Att sjunga psalmer och sånger på folkspråket blev på så sätt ett lutherskt signum. Genom psalmsången fick dessutom de som inte hade råd att köpa böcker del av den reformatoriska läran.

Under 1600-talet fanns hundratalet olika psalmboksutgåvor i Sverige, ofta med regional prägel. Ja, det var ett folknöje att sjunga psalmer i kyrkorna, och 1695 fick Sverige sin första ”rikspsalmbok”. I denna psalmbok fanns till exempel den älskade psalmen Den blomstertid nu kommer med. Drygt hundra år senare, 1819, ersattes 1695 års psalmbok av den så kallade Wallinska psalmboken, som i sin tur kom att ersättas av 1937 års psalmbok.

1986 kom den fjärde och nuvarande psalmboken, som består av 700 psalmer, samt numera även av ett tillägg om 100 psalmer. Ett särmerke för 1986 års psalmbok är dess genrebredd samt dess internationella prägel. Hela 26 psalmer av Luther finns med i 1986 års psalmbok, och till 16 av dem har han skrivit melodin. Den mest kända är Vår Gud är oss en väldig borg (Psalm 237).

En organist sitter ofta gömd och osynlig på läktaren. Men hörs mest i hela kyrkan.

– Det passar mig bra, berättar Hans Nordenborg, domkyrkoorganist i Karlstads domkyrka. Jag har aldrig haft så stort behov av att synas. Jag ser mig mer som en länk mellan musiken och församlingen.

Slutar med bästa möjliga musik

----- text SARAH DALEKE bild ØYVIND LUND -----

Musiken har alltid haft en central och viktig roll i Hans Nordenborgs liv. Han berättar att han redan som sju-åring fick rysningar när han hörde sin lärarinna spela på skolans tramporgel och att hans föräldrar samma år, på uppmaning av lärarinnan, köpte ett piano till honom.

– Senare, när jag var runt tio år och var i kyrkan i någon verksamhet som Svenska kyrkan hade, så fick jag komma upp på läktaren och se när kantorn spelade på orgeln. Sedan dess var jag fast.

I sommar har Hans arbetat 40 år som organist i Karlstad, varav de senaste 17 som domkyrkoorganist.

– Jag skulle gissa att jag har hunnit med runt 1 300 högmässor, 3 000 begravningar, mängder av dop och bröllop, 200 orgelkonserter och 250 större konserter med

körer och orkestrar under dessa 40 år. Plus en massa samarrangemang med andra körer och församlingar.

Han har alltid varit väldigt engagerad i sitt jobb och beskriver det som ett sätt att andas och leva.

– När man verkligen har nått fram får man väldigt mycket bekräftelse och det stärker en och man växer i sin uppgift.

KÖRSÅNGEN ÄR KYRKANS absolut största vuxenverksamhet och Domkyrkan i Karlstad har fyra olika körer med sammanlagt ett 100-tal medlemmar.

– Det är extra roligt i en tid då vi lever allt mer individuellt. Många föreningar har ju problem med att få ihop medlemmar, men det är få körer som har svårt att rekrytera. Ofta är det också ett stort spann ålders- och yrkesmässigt bland kördeltagarna.

– Körsång förenar. Dessutom är det ju medicinskt belagt att körsång är nyttigt, både fysiskt och mentalt.

HANS TROR PÅ MUSIKENS läkande kraft och att musik definitivt kan vara en hjälp i olika livssituationer. Själv lyssnar han helst på instrumental musik.

– Men när jag som kyrkomusiker förmedlar musik är det en helt annan sak, då är ju musiken bärare av texter som ska beröra lyssnarna.

Kyrkan är en stor konsertarrangör och arrangerar cirka en tredjedel av det offentliga musikutbudet i Sverige. Nu, innan Hans går i pension vid årsskiftet, fokuserar han på musik av Johann Sebastian Bach. Bach som också har kallats den femte evangelisten.

– Det finns ingen annan tonsättare av den kalibern, i alla fall inte i västvärlden. Bach skilde inte på världsligt och kyrkligt på det sätt

det vi gör i dag, för honom fanns Gud i allt och nästan allt han skrev var till kyrkan.

Hans räknar med att hinna med alla de största Bach-verken under året, med H-mollmässan som höjdpunkten den 24:e september.

– En kollega sa åt mig en gång att spara den till sista året, för när man gjort den finns det inget som slår det.

H-MOLLMÄSSAN, även kallad Höga mässan, blir Hans sista stora konsert i Domkyrkan. Sedan blir det avtackning i samband med högmässan på Tacksägelsedagen i oktober och ett antal konserter med hans egen kör under hösten. Även dessa kommer att innehålla musik av Bach.

– När det gäller sakral kör- och konsertmusik så är Bach enastående. Och kanske är det just det

jag kommer att sakna mest som pensionär, att tillsammans med duktiga sångare och musiker arbeta med dessa fantastiska konstverk och att få vara med och förmedla dem.

MAN KAN FUNDERA över vad som händer med en person som vistats så mycket i ett vackert kyrkorum och både spelat och arrangerat så mycket skön musik som Hans har gjort.

– Det har fyllt på min trygghet och min inspiration. Jag får påfyllning och feedback av sångare och musiker och de som deltagit och lyssnat. Och det är något med det här gamla rummet, kyrkan, det sitter i väggarna. När man sätter sig på pallen vid orgeln så infinner sig plötsligt någon form av gemenskap med århundradena såväl bakåt som framåt.

– Men det är också betydelsefullt att det är ett rum som är avskilt. Det händer något när man kommer in i kyrkan, man pratar och rör sig inte på samma sätt som i andra rum. Samtidigt är det ju mitt vardagsrum väldigt mycket.

För honom är all musik han leder eller spelar i kyrkan en gudstjänst och han funderar ibland över hur det skulle vara att vara i en kyrka utan musik.

– Men det är svårt att föreställa sig. Musiken är en sådan naturlig del av kyrkan. Kyrkan skulle vara mycket tristare utan den.

Han tycker det är intressant att reflektera över hur musiken i kyrkan har ändrats med tiden.

– Poplåtar som kan tyckas inte ha ett dugg med kyrkan att göra som jag spelar på främst bröllop och dop i dag skulle inte alls ha funkade förr. De skulle inte anses som kyrkligt värdig musik. Och att spela cd i kyrkan förr hade varit helt otänkbart.

– Personligen tycker jag att man bör sträva efter levande musik i kyrkan. Men samtidigt förstår jag människor i dag som har en helt annan relation till artisten istället för till själva musiken, och då vill de ha den artisten och det rätta "soundet".

HANS EGEN RELATION till Gud är stark och han känner att tron ger en stor trygghet i livet.

– Jag tror Gud finns i allt om vi bara släpper in Gud i vårt hjärta. För mig finns Gud också i det som växer. Våren blir exempelvis allt viktigare för mig. Och att odla växter är ett nytt intresse i mitt liv, det ger en tillfredsställelse att se saker gro och växa. Det ser jag fram emot att få tid till som pensionär. ●

Domkyrkoorganist Hans Nordenborg väljer att under året avrunda sin tid i Domkyrkan med flera av J.S. Bachs verk. I påskas var det dags för Johannespassionen där bland annat Karlstads Motettsällskap och Karlstads Barock medverkade.

NAMN: Hans Nordenborg

ÅLDER: 63. Går i pension vid årsskiftet

YRKE: Domkyrkoorganist i Karlstads domkyrka sedan 17 år tillbaka

FAMILJ: Fru, två barn, fem bonusbarn, två barnbarn

BOR: Karlstad samt Genarp i Skåne

FAVORITMUSIK: Alltid nyfiken på ny musik. Men Bach är en ständig favorit

FRAMTIDSPLANER: Att skriva en bok om sitt yrkesliv: "Ett halvsekel av musik i Karlstad", odla växter, umgås med familjen, syssla med bokbinderi, måla, läsa, spela musik, med mera

Axplock av höstens konserter

24/9 Bachs H-mollmässa

8/10 Tacksägelsedagen, Domkyrkans körer medverkar

Hur vill du att din medlemsavgift i Svenska kyrkan ska användas?

utfrågare & foto HELENA SÖDERQVIST

Namn: Claes Schmidt/Sara Lund
Ålder: Född 49 men uppgraderad till en 89:a (Saraclaes skiljer på den kroppsliga åldern och tankeåldern, hjärnan måste uppgraderas med jämna mellanrum, förklarar hen)
Yrke: Föreläsare och inspiratör
Bor: Malmö, men på föreläsningsbesök i Molkom
Besökte en kyrkan senast: För ett halvår sedan, gudstjänst i Hoffs kirke på Toten i Norge

FOTO ANNA HENSTRÖM

– Kyrkan är en organisation som jobbar med kärlek och det vill jag att den ska fortsätta med. Samhället behöver en sådan kraft. Det är en trygghet och jätte viktigt att den finns. Kyrkan värnar om ett samhälle där vi bryr oss om varandra.

Saraclaes tycker att kyrkans folk kan prata om både liv och död på ett sätt som människor behöver. Hen berättar om några incidenter med targas och skjutvapen på Slakthuset i Malmö, en nöjesanläggning som Saraclaes tidigare drev.

– Kyrkan var snabbt på plats och erbjöd stöd och trygghet. Jag glömmer det aldrig. Det kom diakoner och präster mitt i natten, de lyssnade och tog hand om människor i en kaotisk situation.

Gudstjänstlivet däremot är inte så viktigt för Saraclaes.

– Det ger inte mig så mycket, högtider är vackert och kyrkor är fina byggnader men jag tycker att kyrkans utåtriktade arbete är viktigast. Jag tror på det goda och för mig representerar Gud det som är gott. ●

Namn: Monica Olsson
Ålder: 41
Yrke: Ekonom och internatföreståndare
Bor: Stöllet
Besökte en kyrkan senast: Den 13 maj var jag på dotterns konfirmation i Norra Ny kyrka.

– Jag tycker att kyrkan ska satsa på aktiviteter som skapar gemenskap för människor.

Särskilt viktigt blir det i glesbygder, menar Monica. Kyrkan finns fortfarande kvar när mycket annat har försvunnit. Men pengarna räcker inte till allt, och prioriteringarna märks. Fem församlingar har blivit en – Övre Älvdal.

– Tidigare var det gudstjänst varje söndag i alla fem kyrkorna, nu är det varannan vecka och det tycker jag är rätt tänkt. Bättre att satsa på ungdomar och de nyanlända. Och musiklivet.

Monica berättar att hon har börjat sjunga i kyrkokören igen efter en paus på 17 år.

– Nu är barnen äldre och jag har mer tid. Började i höstas och det är kul att komma tillbaka, så bra att möjligheten finns. ●

– Att ordna saker för gamla och för unga, det är nog det viktigaste om man måste välja, tycker tjejerna.

Båda jobbar på Coop och träffar många gamla som är ensamma. De ser också hur människor med missbruksproblem hamnar på bänkarna runt torget.

– Det finns många unga här som det gått snett för, tonåringar med problem. Det skulle behövas mer aktiviteter. Kyrkan gör massa roliga saker, läger och resor och sånt men jag skulle önska att de nådde fler, säger Therese.

Åsa önskar också att kyrkan skulle ta på sig rollen som spindel i ett ideellt nät.

– Många vill hjälpa till men man vet inte vart man ska vända sig. Tänk om man kunde gå till kyrkan och erbjuda sina tjänster: ”Nu har jag en förmiddag, skicka mig dit jag behövs”. ●

Namn: Therese Nylén
Ålder: 29
Yrke: Butiksbiträde
Bor: Degerfors
Besökte en kyrkan senast: Kyrkan i Askersund, det var konfirmation

Namn: Åsa Törnblom
Ålder: 26
Yrke: Butiksbiträde
Bor: Degerfors
Besökte en kyrkan senast: Midnattsmässan i Degerfors kyrka

Sommarkul

i Grava församlingshem

Öppet hus

LEKAR, PYSSEL, TÄVLINGAR, tipspromenader och vattenlek. I caféet kan du köpa go'fika, frukt samt enklare lunch. Varje dag har ett tema till exempel Djungel, Superhjälte, Popcorn, Ovan molnen, Bondgården, Tvärtom och mycket mer.

Alla är välkomna och det finns aktiviteter för barn i alla åldrar (0-12 år). Har du slutat åk 1 eller är äldre är det ok om du kommer med kompisarna.

NÄR: Mån-tors 10.00-14.00 19/6-6/7

VAR: Grava församlingshem, Skönviksvägen 2, Skåre (Buss 8, Hpl Skönviksvägen)

INFO: Agneta Boman, 054-53 62 25 eller agneta.boman@svenskakyrkan.se

ÄVEN OM SOLEN SKINER ute har alla inte lust att ligga på badstranden hela dagarna. Kanske har man inte heller råd eller möjlighet att resa bort för att uppleva något nytt.

Då kan det vara bra att veta att kyrkans Öppna förskolor, mötesplatser för föräldrar och barn i förskoleåldern, håller öppet under delar av sommaren.

Här träffas föräldrarna under trivsamma former och barnen får stimulans i sin utveckling genom lek, skapande och sång. ●

VIKENKYRKAN

26/6-14/7 mån-fre 10.00-14.00

För barn 0-6 år med vuxen. Lek och fika, sångstund, väffelcafé, skapande och överraskningar. Hoppas vi ses!

VÄSTERSTRANDS KYRKA

1/6 10.00-15.30, 2/6 9.00-12.00 sångstund 11.30, ons och tors 7-22/6 10.00-15.00

Välkommen du som har barn mellan 0-6 år och vill träffa andra barn och vuxna. Pyssla, umgås, fika och lek så mycket ni orkar. Enkelt fika. Besök oss gärna på Facebook "Västerstrands församlings Öppna förskola" för att se vad som är på gång.

FOTO: SKARA SOMMARLAND

JULI
7
SKARA
SOMMAR-
LAND

Skara sommarland – familjeresa

FÖLJ MED PÅ FAMILJERESA till Skara sommarland som avslutning på våra familjeveckor. Alla som inte slutat åk 8 reser i sällskap av vuxen.

I priset ingår bussresa och entré till Skara sommarland (vilket inkluderar åkattraktioner och bad, dock ej Imola 2000 och Formula Indykart som kostar 25kr/åk).

Är du kortare än 100 cm åker du gratis. Över 1 meter till och med 18 år betalar 100 kr och vuxna 300 kr. Familjepris 700 kr (två vuxna och två barn).

DATUM: Fredag 7 juli

TID: 7.30-19.30

ANMÄLAN: Senast 22 juni

PLATS: Grava församlingshem, Skönviksvägen 2, Skåre

ANMÄLAN OCH INFO: Agneta Boman, 054-53 62 25 eller agneta.boman@svenskakyrkan.se

Med reservation för ändringar i programmet, kolla hemsidan för aktuell information.

Obs! Begränsat antal platser.

Mer info

www.svenskakyrkan.se/grava

SOMMARÖPPEN
FÖRSKOLA

FOTO: JIM ELSTRÖM / ÅKON

CAFÉER & ÖPPNA KYRKOR

Sommarcafé, Alsters sockenstuga & Alsters kyrka

Mån-fre 11/7-27/7 11.00-16.00
(Stängt 10/7 samt 28/7)

Kom och ta en fikapaus i sockenstugan vid vackra Alsters kyrka. Vi serverar kaffe, te och saft till våfflor. Kyrkan är öppen samma dagar och tider som caféet.

Våffelcafé Sockenstugan, Grava kyrka
Mån-tors 26/6-17/8 12.00-18.00

Frasiga svenska våfflor med grädde, sylt och frukt, eller sötsaker som nutella, glass och strössel är några pålägg som serveras. Favoriterna från förra året "Grava special" och "Kantorns enkla våffla" återkommer i sommar. Ta med dig familj och vänner och njut av sommaren vid Grava kyrka.

Sommarkyrkans café, Hammarsgård

Ons-sön 5/7-13/8 11.00-17.00

Kaffe/te, smörgås, fika och glass i vacker skärgårdsmiljö, utställning och Fairtrade-försäljning.

Hammarö kyrka och Mariakapellet

dagligen 1/5-31/8 10.00-16.00

Pilgrimskapellet med utställning

18/6-31/8 10.00-16.00

Glasscafé Kronoparkskyrkan

Tors 29/6-24/8 15.00-19.00

Café Rudskyrkan

Tis-tors 13.00-15.00 t.o.m. v 28

Vi öppnar igen tisdag 22/8.

Våffelcafé i Vikenkyrkan

28/6, 5/7 och 12/7 13.00-15.00

Öppettider kyrkan:

Mån, tis och tors 9.00-12.00

Guidning, lunchmusik eller både och?

FÖR SNART 300 ÅR SEDAN, den 11 maj 1724, la murarmästare Christian Haller grundstenen till domkyrkan. Kyrkan är därmed Karlstads äldsta byggnad och väl värd att utforska lite närmare!

I sommar håller vi kyrkan öppen hela dagarna och erbjuder guidningar, tornuppstigningar och vacker lunchmusik. Guidningarna ger dig en ordentlig inblick i kyrkans historia, dess orgel och alla de konstnärliga utsmyckningarna. ●

ÖPPETTIDER DOMKYRKAN 19/6-18/8

måndag-fredag 9-19, lördag 10-16, söndag 10-18

Övrig tid

måndag-onsdag och fredag 9-16,

torsdag 9-19, lördag 10-16, söndag 10-18

FOTO: RICHARD JONSSON

Fri entré!

19/6 - 18/8

GUIDNING I KYRKAN

mån-fred kl 13.30-18.30

TORNUPPSTIGNINGAR

mån-fre kl 15.00

Orgelmusik

LUNCHMUSIK 19/6-18/8

torsdagar 12.00

Domkyrkan

VISNING AV ORGELN

juli månad i samband med lunchmusiken

Drop-in-vigsel

Tårter och alkoholfritt bubbel
Medtag giltig hindersprövning

JA! 10/6 15.00-18.00
HAMMARÖ KYRKA

Drop-in-dop

4/6 10.00 VÄSTERSTRANDS KYRKA

Högtidlig dopgudstjänst med efterföljande dopfest. Enkelt och kostnadsfritt alternativ där du kan döpa ditt barn eller dig själv utan en massa förberedelser. Dopklädsel finns att låna. Ta med släkt och vänner och kom!

SPA för kvinnor

Sandvikengården 22-25 juli

Fokus på inre och yttre välbefinnande, vila och varande. Mer information hittas på www.sandvikengarden.se

FOTO: BARBERO WIKSTRÖM

KONSERT

1/6 19.00 Noten – vårkonsert med Viva Voce och musiker, allsång och gemenskap. Kostnad 50 kr inkl kaffe och smörgås/fikabröd. Rustan Christensen underhåller vid kaffet. Vid behov av skjuts ring 054-51 24 00 senast kl 12 dagen innan, Hammars gård.

4/6 14.00 Vårkonsert med Gospel Groove Company under ledning av Joel & Sofia Holmqvist, Sandgrundsudden, Karlstad.

4/6 18.00 Sommarkonsert med Skoghalls kyrkokör, Skoghalls kyrka.

DOMKYRKAN

24-30/7 19.00 Orgelveckan Konserter måndag, onsdag, fredag och söndag med framstående organister.
Onsdagar i augusti 19.00 Sommarkonserter, varierande program.

MUSIK I SOMMARKVÄLL

ALSTERS KYRKA
18/6 18.00 Ingrid Landgaard sång och Gunnar Hjort gitarr.

GRAVA KYRKA

Lördagar 18.00
24/6 Bertil Andersson, David Andersson och Anna Andersson-Blomqvist sjunger och spelar.
1/7 Solistkvartetten Anders Andersson, Sten Bäckman, Lage Wedin och Ove Gotting sång, Hans Carlén piano. Kollekt till förmån för Läkarmissionen.
8/7 Svensk jazz och visa Johanna Agnarsson med vänner.
15/7 "Så länge skutan kan gå" Ett program om sommaren och livet. Håkan och Ingela Agnarsson, Per och Ann-Marie Sjöqvist.

22/7 Sommarblandning – klassiskt, visa, folkmusik och pop Alicia och Torbjörn Strand.

29/7 Toner och Ord av Himmel och Jord Torleif Styffe med vänner, Anders Halvarsson sång, elbas & ukulele, Christer Halvarsson sång & gitarr, Christina Lundqvist dragspel & durspel, Håkan Hjerdt kontrabas & nyckelharpa, Leif Larsson ljudteknik, Leif Nygren gitarr & nyckelharpa, Tina Wåhlén sång, Torleif Styffe läsning & munspel.

HAMMARÖ

Torsdagar 19.00
Kaffeservering 18.00-19.00, Hammars gård.

6/7 Bengans swingband spelar jazz, swing, Duke Ellington, Hammars gård.
13/7 "Närproducerat – folkmusik från Värmland" Anna Larsson med vänner, Hammars gård.

20/7 "The four seasons", Ian Peaston elektronisk violon och dator, Hammarö kyrka.
27/7 "Jussi på svenska – en hyllning till den svenske mästertenoren", Kent Lundberg tenor och Maria Carlson piano, Hammarö kyrka.

HERRHAGSKYRKAN

Torsdagar 19.00 Andakt, servering
29/6 Kören Sångkompaniet, dirigent Christian Berndalen.
6/7 "Blues i sommarkväll" Blueskaps Hans Persson sång & gitarr, Per-Åke Karlsson sång & gitarr, Per-Olov Samuelsson trummor & sång och Ingvar Svensson bas.
13/7 "Sweet & Swing i sommarkväll" Bengans Trio, Åke Emilsson sång & bas, Rune Persson keyboard, Bengt

"Bengan" Uhlén trummor.

20/7 Trio Rop, vokaltrio som tolkar nordiska traditionella låtar på ett stämningfullt och nyskapande sätt, Petra Hessel, Elin Buxfeldt och Sofia Källman.

27/7 "Serenader i sommarljus" Musik av Schubert, Britten, Peterson-Berger m.fl. Marianne Myrsten sopran, Helena Strömberg piano.

3/8 Julia Hasslid sång & piano, Ellinor Carlsson sång och Albin Gustavsson trumpet.

10/8 "Jazz och visa i sommarkväll" Helena Skyman Trio, Helena Skyman sång, Gunde Boson piano och Lars-Erik Larsson bas.

KRONOPARKSKYRKAN

Onsdagkvällar 28/6-23/8 18.30 Drop-in-fika **19.00** Gudstjänst **19.30** Musikprogram. Se program på hemsidan samt i predikaturen.

NORRSTRANDS KYRKA

19.00 Fri entré
29/6 Jordgubbskväll Kom i sommarstämning med musik och jordgubbar! Norrstrands kyrkokör, Kajsa Liljegren piano.
6/7 Agnes och Rustan Christensson, trumpet, sång och piano.
13/7 "Att odla örter och kryddväxter på balkong och i trädgård", föreläsning.
20/7 Torbjörn Strand fiol och piano, Alicia Strand fiol och sång.
27/7 Berättarkväll med Elisabeth Härenstam, andakt,
3/8 Musik av bl.a. Beethoven och Aulin, Joel Andersson viola och Jacob Bührö piano.

KULTURBYGDENS DAG

18/6 12.00-16.00

Kulturbygdens dag, kring Hammarö kyrka

Prova på aktiviteter för hela familjen. Inleds med friluftsgudstjänst kl 11.00 vid Skärgårdsmuseet (vid regn i Hammarö kyrka). För info se: www.svenskakyrkan.se/hammaro

ÖRTENRUNDAN

5-6 augusti

Öppet hus i Älvsbackatrakten Museivisningar, loppisar, serveringar, auktion, öppen kyrka, konstutställningar med mera. Se separat program: visitkarlstad.se

VIKENKYRKAN

13/6 och 20/6 19.00

VÄSTERSTRANDS KYRKA 18.00

27/6 Mindfulness under ledning av Marie Törnqvist, servering.
25/7 "Den Helige Franciskus i ord, ton och bild" föreläsning med Berit och Maria von Scheven, servering.
29/8 Bengans jazztrio spelar swing & sweet, servering.

ÄLVSBACKA KYRKA 18.00

2/7 Musik genom alla tänkbara genrer med en smak av sommar, Claes Grumer trumpet och Lena Magnusson piano, keyboard, dragspel och sång.
9/7 Schubert "Auf Flugeln des Gesanges" samt andra sjungna romanser. Anna Rydberg sång, Maria Carlsson piano, Erik Hagström klarinett.
16/7 "Om kärleken till en man" Mona Nylin sjunger och spelar egna visor.
23/7 "Povel Ramel, Taube och lite jazz" Sandy Wallgren Trio, Gunde Boson klaviatur, Boel Johansson sång, Sandy Wallgren bas.
30/7 En stund på jorden – en konsert om att vara människa Om att hitta sig själv och samtidigt aldrig sluta leta, Eir Vokalensemble.
6/8 "Bob Dylan – För evigt ung" Tomas Cervin med musiker.

Gudstjänster...

... firas varje söndag vid olika tidpunkter. Se kyrkornas hemsidor eller beställ månadsbladet, se sid 23.

GUDSTJÄNST

Friluftsgudstjänst

24/6 18.00 Medtag något att sitta på och egen fikakorg. Vid regn i församlingshemmet. Gamla kyrkplatsen vid Fågelviks Björka, nedanför Östra Fågelviks kyrka.

25/6 11.00 Friluftsgudstjänst hos Rut Grenegård, kyrk-kaffe, Grava-Rud. Vägbeskrivning: Åk ca 4 km norrut på väg 720 från Skårebron öster om Klarälven.

25/6 18.00 Ekumenisk gudstjänst, Svenshults bygdegård. Ute om vädret tillåter. Medtag gärna kaffekorg.

20/8 11.00 Gravadagen Ekumenisk gudstjänst vid Hembygdsgården i Träfotere, Hynboholm.

Miljögudstjänst

5/6 11.00 Miljögudstjänst på Världsmiljödagen. Dans, tema: Sol, vind och vatten, Katarina Johansson och Ewa Strömner Rudander, Domkyrkan.

Dansgudstjänst

4/6 15.00 Ekumenisk Friluftsgudstjänst – Guds vind! Kom och lyssna och sjung, dansa och be med oss! Gospel Groove Company, Tingvallakyrkans musikkår och präster och pastorer från Pingstkyrkan, Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan. Arr. Karlstads Ekumeniska råd i samverkan med Karlstads kommun, Sandgrundsudden.

Högmässa med dans 11.00

23/7 Tema: Efterföljelse **6/8** Tema: Andlig klarsyn **20/8** Tema: Nådens gåvor, Katarina Johansson, Domkyrkan.

FOTO: ANDERS GUSTAF ÖSTLUND

Ingen vanlig logdans

DANSA EN GUDSTJÄNST tillsammans på en loge, går det? Javisst, förra årets premiär blev en succé! Drygt 170 personer kom till logen på söndag förmiddag under Ransäterstämman och dansade med i mässan Din ljusa skuggas tio gemensamma danser. Nu är det dags igen.

Ingen entré och alla är välkomna att vara med – ingen dansvana behövs!

MEDVERKANDE: Jonas Klett kantor, körledning, Anders Göranzon piano, Björn Steneros bas, Maria Hulthén Birkeland sång och fiol samt sångare ur Forshaga-Munkfors församling.

NÄR: Söndag 11/6 11.00-12.30

VAR: Västra Logen, Ransäters hembygdsgrd

MAT OCH GEMENSKAP

Mån-fre 8.00–13.00 Frukost & fika

Tis & ons 11–12.30 Lunch

Stadsmissionen, Herrgårdsg 7, Karlstad
Semesterstängt v.29–31

Kris på semestern?

Sommar, semester, äntligen lata sköna dagar tillsammans, eller? Det kan fresta på att umgås dygnet runt och relationsproblem kan komma upp till ytan.

BEHÖVER DU HJÄLP i dina nära relationer eller att hantera din aggressivitet? Har du eller familjen oarbetade upplevelser av existentiell kris, sorg eller andra dramatiska händelser?

På familjerådgivningen, samtalsakuten och kris-mottagningen för män får du hjälp och möjlighet att bearbeta och samtala om det som hänt. Mottagningarna har förstärkt sekretess och för inga journaler.

HÖR AV DIG VIA telefonsvarare eller mejl. Tala in/skriv namn och telefonnummer. De som arbetar på mottagningarna behöver också semester (se kontaktruta) därför är det ibland begränsat öppethållande.

Ta kontakt via...

karlstad.familjeradgivningen@svenskakyrkan.se
eller 054-14 14 21

Stängt 3-14 juli

samtalsakuten@karlstad.se
eller via telefonsvararen på 054-18 00 50

krismottagningenforman@karlstad.se
eller telefonsvararen 054-18 01 54
Stängt 31 juli - 4 augusti

SÅ FÅR DU REDA PÅ VAD SOM HÄNDER I KYRKORNA

FOTO LOUISE HEDBERG

I detta nummer kan du se ett axplock av vad som sker i kyrkorna i Karlstad och Hammarö under sommaren. Fler sätt att få reda på vad som händer är:

Ring, mejla eller hälsa på!

PERSONALEN PÅ EXPEDITIONERNA berättar gärna mer om kyrkan, aktiviteter och evenemang och ger olika typer av service.

Du kan till exempel få hjälp att prenumerera på månadsblad, ladda ner kyrkappen Kyrkguiden eller boka dop, bröllop och begravning. Du kan också få svar på frågor om ditt medlemskap, hjälp med kondoleanser, att hyra lokal eller kontakt för själavårdssamtal.

Prenumerera på månadsblad via e-post eller via vanlig post

HAMMARÖ

FYLL I FORMULÄR: www.svenskakyrkan.se/hammaro/prenumerera

MEJLA: hammaro.forsamling@svenskakyrkan.se

RING: 054-51 24 00

KARLSTAD

MEJLA: karlstads.pastorat@svenskakyrkan.se

RING: 054-14 14 00

Läs församlingsbladet – eller ring växel för veckans gudstjänster

GRAVA FÖRSAMLING

SE: PREDIKOTURER i lokalpressen samt

FÖRSAMLINGSBLADET – kommer i brevlådan 10 ggr/år

LADDA NER FÖRSAMLINGSBLADET: www.svenskakyrkan.se/grava

RING: växel 054-53 62 20, välj knappval 5 för veckans gudstjänster

Appen Kyrkguiden

NÄR DU LADDAR NER gratisappen Kyrkguiden till din smartphone eller läsplatta får du tillgång till en kalender som visar vad som sker i de olika kyrkorna och kan lägga in den församling du vanligtvis besöker som favorit så att du enkelt hittar den.

VERKAR DET KRÅNGLIGT? Personalen på expeditionerna hjälper dig gärna att ladda ner appen och visa hur den fungerar.

FOTO MAGNUS ARONSSON & GUSTAF HELLSING/IRON

PASTORSEXPEDITION GRAVA FÖRSAMLING

HEMSIDA med kalender www.svenskakyrkan.se/grava

FACEBOOK www.facebook.com/GravaForsamling

TEL 054-53 62 20, knappval 1.

ÖPPET Mån-ons, fre 10-12.30, tors 15-17
OBS! Juli, mån-fre 10-12.30

BESÖKSADRESS Skönviksvägen 2, Skåre

POSTADRESS Box 8116, 650 08 Karlstad

E-POST grava.pastorat@svenskakyrkan.se

PASTORSEXPEDITION HAMMARÖ FÖRSAMLING

HEMSIDA MED KALENDER www.svenskakyrkan.se/hammaro

FACEBOOK www.facebook.com/hammaroforsamling

ÖPPET Mån-fre 10-12 samt mån, tis, tors, fre 13-14.30
Begränsade öppettider sommartid, se hemsidan

BESÖKSADRESS Bruksgatan 1, Skoghall

POSTADRESS Box 47, 663 21 Skoghall

E-POST hammaro.forsamling@svenskakyrkan.se

PASTORSEXPEDITION KARLSTADS PASTORAT

HEMSIDA MED KALENDER

www.svenskakyrkan.se/karlstadspastorat

FACEBOOK www.facebook.com/SvenskakyrkanKarlstad

TEL 054-14 14 00

ÖPPET Mån-ons 8-17, tors 8-18, fre 8-14

BESÖKS- OCH POSTADRESS Västra Kyrkogatan 5, Karlstad
(expeditionen ligger i huset mitt emot Karlstads domkyrka)

E-POST karlstads.pastorat@svenskakyrkan.se

Pilgrimsvandring på hemmaplan

”En pilgrimsvandring är en yttre vandring som hjälper oss med den inre vandringen, mot en större personlig insikt och en större personlig mognad.”

PILGRIMSVANDRINGAR HAR FUNNITS i århundraden och finns fortfarande i nästan alla religioner. Målet för den yttre vandringen är alltid en helig plats och det mest besökta pilgrimsålet i Norden är Nidarosdomen i Trondheim med Olav den Heliges grav. Vid Hammarö kyrka, med anor från 1300-talet, startade de gamla pilgrimerna sin vandring till Nidaros i Trondheim.

För några år sedan invigde Hammarö församling sin del av vandringen till Trondheim, en led genom Hammarö kulturbygds vackra omgivningar.

Sommartid kan du besöka området genom att till exempel ta båtbusen från Inre hamn i Karlstad. Då håller Hammarö kyrka, Mariakapellet, Pilgrimskapellet och Sommarkyrkans café på Hammars gård öppet.

I anslutning till kyrkan finns också Skärgårdsmuseet och Hembygdsgården. ●

ÖPPETTIDER

SOMMARKYRKANS CAFÉ, HAMMARSGÅRD

Ons-sön 6/7-13/8 11.00-17.00

Kaffe/te, smörgås, fika och glass i vacker skärgårdsmiljö, utställning och Fairtradeförsäljning.

HAMMARÖ KYRKA OCH MARIKAPELLET

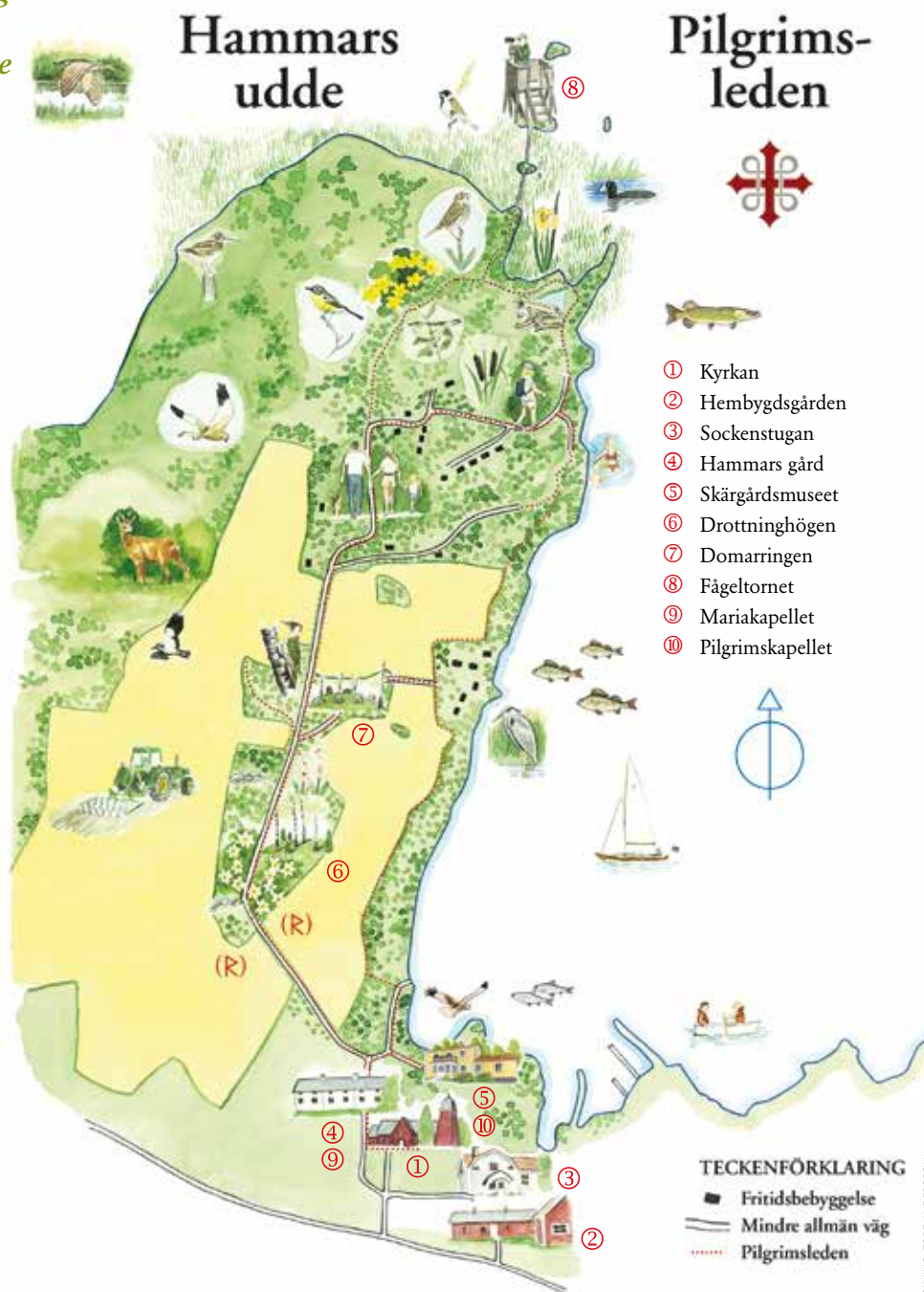
1/6-31/8 10.00-16.00

PILGRIMSKAPELLET MED UTSTÄLLNING

18/6-31/8 10.00-16.00

SKÄRGÅRDSMUSEET

Tis-sön 1/6-31/8 12.00-16.00

SOMMARÖPPNA KYRKOR I VACKER MILJÖ

ALSTERS KYRKA

När du besöker kyrkan ta gärna också en fikapaus i caféet intill som serverar kaffe, te och saft till våfflor och har samma öppettider som kyrkan.

ÖPPET: Mån-fre 11/7-27/7 11.00-16.00

(Mån 10/7 stängt)

VIKENKYRKAN

Varför inte ta en morgonpromenad i Mariebergsskogens vackra miljö och avsluta med en stilla stund i kyrkan? Kanske tända ett ljus och inuti formulera din glädje, tacksamhet eller oro över något i livet, det vi i kyrkan kallar bön?

ÖPPET: Mån, tis och tors 9.00-12.00

Dessutom väffelcafé 28/6, 5/7 och 12/7 13.00-15.00